

УДК 376.36:372.46

КОРЕКЦІЯ І РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОЇ ТА ЗМІСТОВОЇ СТОРІН ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Н.М. Голуб, nataly.golub@ukr.net

Постановка проблеми. Молодші школярі із ЗНМ часто страждають на дислексію. Читання ними мовленнєвого матеріалу відрізняється значною кількістю помилок, уповільненим темпом, невиразністю та недостатнім осмисленням прочитаного (А. Винокур, Е. Данілавічюте, О. Іншакова, Ю. Коломієць, О. Корнєв, Р. Лалаєва, Р. Левіна, А. Малярчук, Т. Пічугіна, Л. Спірова, В. Тарасун, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.). Технічні та змістові помилки нерідко є взаємообумовленими, вони призводять до стійких труднощів формування навички читання, що, своєю чергою, гальмує розвиток в учнів із ЗНМ навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності. Як показує досвід, робота учнів із текстами, більшість яких вони часто вважають для себе складними, нерідко обумовлює формування в них поверхового їх сприймання, а процес читання перетворює на нецікаву, нудну і формальну за своїми підсумковими результатами діяльність. Логопедична робота з усунення недоліків читання у молодших школярів із ЗНМ повинна мати системний характер й спрямовуватися на корекцію та розвиток технічної і змістової сторін цієї форми діяльності у їх нерозривній єдності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать дослідження, молодші школярі із ЗНМ мають значні труднощі в опануванні навичками писемного мовлення. І за способом, і за темпом, і за правильністю читання такі учні часто відстають від своїх здорових однолітків (Т. Алтухова, Е. Данілавічюте, В. Ільяна, Р. Лалаєва, Р. Левіна, І. Марченко, Т. Пічугіна, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.). Помилки технічного характеру нерідко ускладнюють розуміння учнями прочитаного. Діти утруднюються передати зміст, виділити головну думку твору, встановити причинно-наслідкові, просторові, часові та інші логічні зв'язки у тексті (Н. Голуб, Г. Бабіна, С. Горбунова, В. Ільяна, Ю. Коломієць, Р. Лалаєва, Р. Левіна, Л. Парамонова, М. Русецька, В. Тарасун, Л. Халілова, Ю. Шу-

лекіна та ін.). До того ж недорозвинення у таких дітей уваги, гнозису, пам'яті, мислення, емоційно-вольової та мотиваційної сфер ускладнюють процес корекції в них недоліків писемного мовлення (Т. Ахутіна, Е. Данілавічюте, Л. Єфіменкова, В. Ільяна, О. Корнєв, Р. Лалаєва, І. Мартищенко, І. Марченко, Т. Пічугіна, І. Прищепова, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.).

Мета статті: розкрити особливості логопедичної роботи, яка спрямована на корекцію та розвиток у молодших школярів із ЗНМ технічної і змістової сторін читання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стійкі труднощі в опануванні читанням обумовлюють низьку успішність молодших школярів із ЗНМ в опануванні шкільної програми. Через чисельні помилки процес читання часто перетворюється для учнів із ЗНМ на нецікавий для них вид діяльності, який неодмінно викликає напруження і втому. А це ще більше утруднює осмислення і запам'ятовування прочитаного. За таких обставин молодші школярі не уловлюють зв'язок між подіями, не звертають увагу на особливості поведінки та спілкування персонажів творів, у них часто не залишається тих яскравих вражень після читання оповідань і казок, які мають сприяти розвитку в дітей естетичної культури й стимулювати формування в них читацької діяльності. На цій підставі у логопедичній роботі з корекції та формування навички читання необхідно сприяти розвитку як технічної, так і змістової сторін читання, до того ж брати до уваги те, що змістова сторона може виступати фактором, який позитивно впливає на технічну сторону указанного виду мовленнєвої діяльності учнів.

Корекція та розвиток технічної сторони читання мають покращити такі показники, як правильність, виразність, темп читання. Важливою ознакою розвитку техніки читання є опанування учнями синтетичними прийомами читання. Зважаючи на особливості дітей із ЗНМ, значна увага має приділятися корекції в них недолі-

ків вимовного боку усного мовлення, зокрема подоланню вад звуковимови, які часто ускладнюють процес опанування учнями технікою читання. Із зазначеним контингентом учнів необхідно здійснювати постійну роботу з розвитку мовленнєвого дихання, голосової функції, усувати недоліки та сприяти розвитку в них мелодико-інтонаційного ладу мовлення.

Стимулювати розвиток технічної сторони читання можна за допомогою різноманітних вправ, які сприяють усвідомленню учнем того, що показники сформованості його навички читання неухильно покращуються. Щоб укавана робота не носила одноманітного характеру, учням поряд із звичайними вправами мають пропонуватися і такі, які можуть зацікавити дітей чимось дивним для них: відсутністю відстані між словами, незвичним розташуванням букв, їхнім різним шрифтом, використанням умовних позначень, які є вказівками щодо напрямку читання: угору, вниз та ін. Вправи з друкуванням букв різного розміру та шрифту, з різними напрямками розташування рядків на аркуші паперу сприяють розширенню поля зору, розвитку в учнів зорового гнозису, зорового аналізу та синтезу, інших технічних характеристик процесу читання. Незвичність розташування букв, їх певна контрастність за розмірами, шрифтом та ін. іноді викликають в учнів побоювання, що вони не впораються з роботою. Так, наприклад, певна невідповідність розташування букв у порівнянні зі стереотипним способом їхнього розміщення на аркуші паперу може бути у деяких учнів причиною відмови від роботи. З такими дітьми доцільно розпочинати тренування не з текстів, а з читання окремих слів і речень. Але навіть при виконанні невеличких за обсягом «технічних» вправ ми маємо акцентувати увагу учнів на певних змістових аспектах мовленнєвого матеріалу і розвивати в них пізнавальну активність (див. завдання № 1-2).

Завдання № 1. Прочитати слова, у кожному рядку виділити слово, яке називає весняний місяць.

- 1) ВеРЕсень, сЕРпеНь, БеРЕзень, сіЧень;
- 2) червеньжовтеньквітеньлютий;
- 3) лІсТопАдтрАвеНьлІПеньГрудень.

Завдання № 2. Прочитати речення:

- 1) УвЕЧеРі баБУсЯ рОзПоВіДаЄ оНУкАМ кАЗку пРо зАчаРоВанУ пРинЦеСУ.
- 2) УРаНці ОкСаНа годУє рІБОк в аКваРіУмі.

3) ПіСлЯ оБІДУ діТІ грАЮТЬ у плжМУрки.

При виконанні завдання № 1 дітям пропонується знайти в кожному рядку назву весняного місяця (завдання можна варіювати, бо кожний рядок містить назви місяців кожної з чотирьох пір року). До того ж при читанні слів третього рядку збільшуються труднощі: слова не тільки містять букви різного розміру, вони ще й злиті одне з одним. Після читання учнями речень у завданні № 2 ми можемо запропонувати їм визначити те, у якій послідовності відбуваються описані події (звернути увагу на обставини часу: «увечері», «уранці», «після обіду», на цій підставі впорядкувати речення).

Що стосується цілеспрямованої роботи з корекції та розвитку змістової сторони читання, то важливим завданням стає формування в учнів умінь роботи з текстом як найбільш інформативною мовленнєвою одиницею.

Слід урахувувати те, що змістова обробка тексту має сенсорний, перцептивний і семантичний рівні. Видобування смислу пов'язане з актуалізацією наявних в індивіда знань, потребує виділення опорних або «ключових» слів, будується на спроможності читача здійснювати компресію, трансформацію, певні прогностичні операції щодо змісту тексту. В учнів із ЗНМ уповільнено формується пізнавальна діяльність і ті психолінгвістичні механізми, які забезпечують адекватне декодування тексту, особливо такого, що містить дещо прихований смисл. Важливим завданням логопедичного впливу стає відповідна організація роботи із текстовим матеріалом: вона має формувати уміння та навички найбільш повного, з точки зору семантики, розуміння змісту тексту і розшифрування його смислу (особливо при читанні учнями художніх творів).

Необхідно пам'ятати, що повне або часткове нерозуміння тексту й побоювання поганих оцінок і доган відвертає учнів від читання як виду діяльності. Це значною мірою збіднює пізнавальний досвід, емоційну сферу учнів, бо знижує можливості впливу пізнавальних і художніх текстів на особистісний розвиток молодших школярів.

Зважаючи на вищевказане, необхідним є цілеспрямоване акцентування уваги учнів на змісті мовленнєвого матеріалу із:

- контролем за тим, чи є зрозумілою для дітей та інформація, яку вони сприймають;

- формуванням стратегій пошуку, видобування інформації (особливо прихованого смислу у прочитаному художньому тексті);
- навчанням формулюванню та постановці питань за змістом почутого, прочитаного задля уточнення інформації.

У роботі над змістовою стороною процесу читання ми маємо навчати дітей виявленню у тексті найсуттєвішого, що потребує встановлення ними різних логічних зв'язків: причинно-наслідкових, часових, просторових та ін.

Під час роботи з текстами пізнавального характеру розумінню прочитаного сприяє проведення бесід. Попередня бесіда актуалізує знання, уявлення учнів стосовно тих предметів, явищ, про які йтиметься у тексті. Після того, як учні прочитали текст, доцільним є проведення бесіди, яка допомагає розумінню дітьми поданої інформації, першою чергою, сутності описаного явища, характеру взаємодії певних об'єктів, послідовності подій тощо. Важливо уточнити ті поняття, які висвітлено у тексті, обговорити з учнями ті образні й емоційні враження, що виникли в них під час ознайомлення з інформацією.

У роботі з художніми текстами ми також цілеспрямовано виховуємо в учнів інтерес до читання і слухання текстів, формуємо в них уміння та навички видобування змістової складової текстового матеріалу. Робота має поступово ускладнюватися: від текстів з цілком зрозумілими змістовими зв'язками до таких, які містять прихований смисл. Повне розкриття змісту і смислу приносить читачеві інтелектуальне й емоційне задоволення. Слід пам'ятати й про те, що художні тексти допомагають виховувати в учнів естетичну культуру, формують у них інтерес до літературної спадщини, історії, звичаїв, традицій свого народу.

Досвід свідчить про те, що стимулювати інтерес учнів до змістової сторони читання може мовленнєвий матеріал, який:

- зацікавлює дітей тематикою або описом близьких їхньому життю ситуацій взаємодії з оточуючими людьми у побуті, у школі, або персонажами, за вчинками і стосунками яких діти із задоволенням спостерігають у низці навіть не пов'язаних сюжетною лінією творів;
- сприяє формуванню активної позиції учнів при оцінюванні вчинків і висловлювань героїв твору, при формулюванні висновків, що

мають певну особистісну значущість для дитини;

- має емоційно-позитивну забарвленість, елементи гумору тощо.

Зважаючи на порушення в учнів із ЗНМ фонетико-фонематичного, лексико-граматичного боків мовлення, недостатній рівень розвитку в них навичок зв'язного мовлення і когнітивних функцій, робота з корекції та розвитку читання має бути орієнтованою на:

- цілеспрямоване попередження фонетичних, лексичних, граматичних помилок при читанні;
- чітке розуміння учнями змісту того, що вони читають (усвідомлення молодшими школярами змістового наповнення тексту може допомагати подоланню стійких помилок і труднощів технічного характеру).

Указані аспекти свідчать про доцільність організації та проведення пропедевтичної роботи. Така робота спрямована на актуалізацію знань та уявлень дітей за тією темою, з якою пов'язане читання ними певного тексту. Запобігання технічним труднощам може здійснюватися шляхом вправлення учнів у читанні тих слів з тексту, що мають складну звукобуквену та складову структуру. Важливою є лексична робота: уточнення значень слів, акцентуація уваги дітей на розумінні значення слів у певному контексті, пояснення значень окремих словосполучень, фразеологічних зворотів. Запобігання змістових помилок сприятиме роботі з активізації процесу сприйняття і розуміння змісту тексту. Логопед обирає прийоми, які допомагають встановленню і запам'ятовуванню дітьми певної послідовності подій, описаних у творі (з цією метою використовуються сюжетні картинки, наочні картинки-символи, опорні слова, уявне малювання і т. ін.). Важливим для осмислення тексту стає пошук і знаходження учнями певних логічних зв'язків. Умінню встановлювати такі зв'язки сприяє використання спеціально дібраних вправ і текстів, спрямованих, наприклад: на виключення з тексту невідповідної за змістом інформації або, навпаки, включення тих інформативних частин, яких не вистачає; на зіставлення, порівняння окремих фактів, тих думок, що висловлені персонажами, та ін. До того ж учням 3-4-х класів можна пропонувати: знайти і підкреслити у тексті те речення, яке передає його головну думку; розташувати у

правильній змістовій послідовності окремо подані речення або фрагменти тексту; вибрати назву із тих, що запропоновані, або самостійно придумати назву для прочитаного тексту; скласти кінцівку або зачин оповідання, казки і т. ін. Наведемо приклади окремих завдань (№ 3-4).

Завдання № 3. Прочитати нижче поданий текст. Встановити, яке слово є пропущеним у кінці розповіді – вписати це слово.

Десять робітників

Зайшов я колись до однієї жінки в хату – Одаркою звали жінку. Дивлюся, а у неї в хаті так чисто, гарно так: діти умиті, чисто одягнені, обід зварений.

– Як ви встигаєте все поробити? – питаю я в Одарки.

А вона каже:

– Як же мені не встигнути! У мене служать аж десять добрих робітників. Вони мене слухають: що скажу – зроблять, один одному допомагають!..

– Які ж то у вас робітники?

– А ось вони! – засміялась Одарка і поклала на стіл свої

(за М. Коцюбинським)

Завдання № 4. Прочитати тексти-описи предметів. Визначити, про що йдеться. Вписати слова-відгадки.

Десять помічників

У сучасної жінки багато помічників по хазяйству. Це побутові прилади. Згадайтеся за описом, про яку побутову техніку йдеться.

1) Коли його вмикаєш, він гудить і втягує в себе увесь пил, що накопичився у килимах, ковдрах, шторах.

Це

2) Для її роботи потрібні вода і пральний порошок. Вона пре постільну білизну, одяг.

Це

3) Коли її вмикаєш, вона нагрівається до високої температури. Вона прасує різні речі, що виготовлені з бавовни, шерсті, шовку. Сукні, спідниці, сорочки після прасування мають охайний вигляд.

Це

4) Для роботи їй потрібні голки, нитки. Вона швидко строчить, зшиваючи частини тканини. З її допомогою можна підшивати, перешивати одяг.

Це

5) Ми всі любимо в'язані шапки, джемпера. Набагато швидше, ніж мама або бабуся, в'яже

6) Без нього не обійтись, бо для збереження продуктів харчування необхідний холод. Ми кладемо на його полиці страви, які охолоджуються і довго не псуються.

Це

7) Для приготування деяких страв можна поставити скляну посуду в чарівну скриню. Вона запече м'ясо, рибу, овочі за допомогою дії особливих хвиль.

Це

8) Важко повірити, але в домашніх умовах можна спекти хліб. Замість тісто і покладіть його у

9) Для дітей і дорослих корисні свіжі соки. Вона швидко віджимає порізані овочі, фрукти і дає смачну вітамінну рідину – сік.

Це

10) Щоб приготувати котлети, треба змолоти м'ясо.

Це допоможе зробити

Пропонуючи учням пізнавальні завдання № 3 і № 4, ми маємо акцентувати їхню увагу на змістових і смислових аспектах текстового матеріалу обох завдань (так, наприклад, доцільно порівняти й обговорити з дітьми назви текстів: «Десять робітників» і «Десять помічників»). Стосовно завдання № 4 слід відмітити те, що воно є завеликим за своїм обсягом, тому є різні варіанти його виконання дітьми. Завдання можна розподілити по частинах для одночасного виконання різними учнями (з наступним обговоренням), або для виконання учнями у повному обсязі, але на двох послідовних заняттях. Можна також запропонувати дітям виконати його вдома під керівництвом батьків у вихідні дні.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Робота з корекції та формування навички читання повинна мати системний характер і безпосередньо спрямовуватися на розвиток технічної і змістової сторін читання у їхній нерозривній єдності. У роботі з дітьми із ЗНМ особлива увага має приділятися змістовій стороні читання, що може виступати фактором позитивного впливу на технічну сторону указаного виду мовленнєвої діяльності. Більш успішній роботі з корекції та розвитку в учнів читання має сприяти її пропедевтичний характер та ак-

тивізація пізнавальної діяльності молодших школярів із ЗНМ. Отже, у подальших розвідках необхідно спиратися на те, що корекційно-розвивальна робота має стимулювати підвищення активності самих учнів. Це має спрямо-

увати науковців і методистів на пошук прийомів активізації пізнавальної та емоційно-вольової сфер молодших школярів із ЗНМ у процесі читання ними пізнавальних і художніх текстів.

Література

1. **Голуб Н. М.** Корекція порушень писемного мовлення в дітей молодшого шкільного віку: монографія / Н. М. Голуб. – Харків: Майдан, 2014. – 366 с.
2. **Голуб Н. М.** Особливості роботи з корекції та розвитку змістовної сторони писемно-мовленнєвої діяльності молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення та порушеннями читання та письма / Н. М. Голуб // Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (14 квітня 2017 року, м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С.П. – С. 53-58.
3. **Шеремет М. К.** Методика навчання української мови молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку (у процесі засвоєння словотворчих засобів) / М. К. Шеремет, О. В. Ревуцька. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 194 с.

References

1. **Golub N. M.** Korektsiya porushen' pysemnogo movlennya v ditey molodshoho shkil'noho viku: monohrafiya / N. M. Golub. – Kharkiv: Maydan, 2014. – 366 s.
2. **Golub N. M.** Osoblyvosti roboty z korektsiyi ta rozvytku zmistovnoyi storony pysemno-movlennyevoyi diyal'nosti molodshykh shkolyariv iz zahal'nym nedorozvynennam movlennya ta porushennyamy chytannya ta pys'ma / N. M. Golub // Suchasni problemy lohopediyi ta reabilitatsiyi: materialy VI Vseukrayins'koyi zaочної naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (14 kvitnya 2017 roku, m. Sumy). – Sumy: FOP Ts'oma S.P. – S. 53- 58.
3. **Sheremet M. K.** Metodyka navchannya ukrayins'koyi movy molodshykh shkolyariv z porushennyamy movlennyevoho rozvytku (u protsesi zasvoyennya slovotvorchykh zasobiv) / M. K. Sheremet, O. V. Revuts'ka. – K. : NPU im. M. P. Drahomanova, 2009. – 194 s.

Голуб Н.М. Корекція і розвиток технічної та змістової сторін читання у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення

У статті розглянуто недоліки читання в учнів із ЗНМ (загальним недорозвиненням мовлення), розкрито особливості роботи з корекції та розвитку в них технічної та змістової сторін указанного виду мовленнєвої діяльності, наведено відповідні приклади. Корекція та розвиток технічної сторони читання спрямовані на покращення таких показників, як правильність, виразність, темп читання, опанування учнями синтетичних прийомів. Вправи з друкуванням букв різного розміру, шрифту, з різними напрямками розташування рядків на аркуші паперу сприяють розширенню поля зору, розвитку в учнів зорового гнозису, зорового аналізу та синтезу, інших технічних характеристик процесу читання. У роботі над змістовою стороною процесу читання необхідно йти від простого і достатньо зрозумілого дітям змістового боку тексту до тих творів, у яких основна думка є дещо прихованою, тому для її пошуку діти мають навчитися встановлювати певні логічні зв'язки у тексті. З урахуванням того, що в молодших школярів із ЗНМ порушення усного і писемного мовлення мають системний характер, корекційна робота має відрізнятися пропедевтичною спрямованістю й стимулювати розвиток в учнів пізнавальної активності.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, дислексія, технічна та змістова сторони читання, молодші школярі.

Голуб Н.М. Коррекция и развитие технической и содержательной сторон чтения у младших школьников с общим недоразвитием речи

В статье рассмотрены недостатки чтения у младших школьников с ОНР (общим недоразвитием речи), раскрыты особенности работы по коррекции и развитию у них технической и содержательной сторон указанного вида речевой деятельности, представлены соответствующие примеры. Работа по коррекции и развитию технической стороны чтения направлена на улучшение таких показателей, как правильность, выразительность, темп чтения, овладение учениками синтетических приемов. Упражнения с печатанием букв разного размера и шрифта, с разными направлениями расположения строк на странице способствуют расширению у учащихся поля зрения, развитию зрительного гнозиса, зрительного анализа и синтеза, других технических характеристик процесса чтения. В работе над содержательной стороной чтения необходимо идти от простых и достаточно понятных детям рассказов к текстам, в которых раскрытие смысла учит детей устанавливать различные логические связи. С учётом того, что у младших школьников с ОНР нарушения устной и письменной речи имеют системный характер, коррекционная работа должна носить пропедевтический характер и стимулировать развитие у них познавательной активности.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, дислексия, техническая и содержательная стороны чтения, младшие школьники.

Golub N.M. Correction and development of technical and content-related aspects of reading of primary school-aged children with general speech underdevelopment

The article describes reading disability of primary school-aged children with GSU (general speech underdevelopment), specific aspects of work aimed at correction and development of technical and content-related aspects of this type of speech activity and gives relevant examples. Work aimed at correction and development of technical aspect of reading is intended to improve such indicators as correctness, expressiveness, pace of reading, mastery of synthetic techniques by schoolchildren. Exercises with letters of different printing types, different line arrangement on the page help to expand the children's field of vision, to develop visual gnosis, visual analysis and synthesis, and other technical characteristics of reading process. The work involving the content-related aspect of reading requires gradual transition from simple stories understood by children to texts that help children to establish various logical connections. Taking into account the fact that verbal and written speech disorders of primary school-aged children with GSU are of a systemic nature, correction work should be propaedeutic and stimulate the development of their cognitive activity.

Keywords: general speech underdevelopment, reading and writing disorders, expressive reading skills, primary school pupils.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2017 р.

Статтю прийнято до друку 28.06.2017 р.

Рецензент: д.п.н., проф. М. К. Шеремет

УДК 376:81+373.2

КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

8

К. О. Зелінська-Любченко, kartinka-muza@ukr.net

Дослідження мовлення дітей із моторною алалією, механізмів його недорозвинення, а також пошук найбільш ефективних шляхів відновлення порушеного механізму лексичного розвитку є досить актуальною проблемою сучасної корекційної педагогіки та логопедії.

Дослідники розглядають процес формування мовлення як складний системний процес, заснований на структуруванні семантичних полів значень на основі різних видів зв'язків між словами.

У сучасній практиці подолання порушень формування мовлення недостатньо повно вивчені засоби педагогічного логопедичного впливу, які дозволяють забезпечити відновлення описаного механізму мовленнєвого розвитку.

Спостереження за динамікою наукових досліджень з проблеми мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями мовлення дають можливість стверджувати, що вченими приділяється велика увага до зазначеної тематики. Проблема корекції мовленнєвих порушень у дітей

присвячено праці Л. Волкової, В. Воробйової, Г. Гуцмана, Р. Коена, В. Ковшикова, Ю. Коломієць, С. Кондукової, А. Кусмауля, Р. Левіної, А. Лібмана, О. Мастюкової, Н. Січкачук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, Н. Трауготт, М. Хватцева, М. Шеремет та інших авторів.

Питаннями алалії займалися Л. Волкова, В. Воробйова, М. Єрмакова, О. Захарова, П. Гуровець, В. Ковшиков, А. Колєснікова, Ю. Коломієць, С. Кондукова, Р. Левіна, В. Левченкова, О. Мастюкова, Є. Мустаєва, В. Орфінська, Г. Парфьонова, Н. Січкачук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, М. Шеремет та інші.

На думку авторів, розпочата в дошкільному віці логопедична робота з дітьми, що мають алалію, допоможе більш швидко створити необхідні початкові мовленнєві навички та запобігти затримці інтелектуального розвитку, неминучу при тривалій відсутності мовлення.

Метою статті є висвітлення основних етапів корекційно-логопедичної роботи з роз-